

ศึกษาการขับซอ ของแม่ครูพยอม ถิ่นตา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

A Study Kabsaw of Teacher Payom Tinta

Mueang District, Phrae Province

อัมภาวุธ พลอยเขียว

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเรื่องศึกษาการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นตา อ.เมือง จ.แพร่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาและผลงานการขับซอและวงดนตรีประกอบการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นตา ผลการศึกษาพบว่า

แม่ครูพยอม ถิ่นตา เป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 สาขาศิลปกรรม (การขับซอ) จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งแม่ครูพยอม ถิ่นตา มีความชำนาญในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการขับซอ เช่น การขับซอในทำนองต่างๆ การประพันธ์บทเพลงซอ และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขับซอ ฯลฯ แม่ครูพยอม ถิ่นตา ยังเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการขับซอของจังหวัดแพร่ ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านของการขับซอให้มียุ่และไม่เลือนหายไปจากสังคมของชาวแพร่ ดังนั้น จึงทำให้แม่ครูพยอม ถิ่นตา มีผลงานมากมาย เช่น ผลงานจากการเป็นวิทยากรที่เกี่ยวข้องกับการขับซอในระดับภาคเหนือ ผลงานด้านการประพันธ์บทเพลงซอ ผลงานเพลงซอที่ได้รับการบันทึกเสียงและเผยแพร่ จนถึงผลที่ได้รับในระดับประเทศคือ ได้รับเข็มยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นผู้ใช้ภาษาไทยดีเด่น เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ พุทธศักราช 2557 จากกระทรวงวัฒนธรรม

การขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นตา นั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะทั้งทางด้านเสียงร้องและการใช้ภาษา โดยเป็นที่ชื่นชอบของผู้คนในจังหวัดแพร่ ด้วยการขับซอที่เป็นรูปแบบของซอปีเมืองแพร่ โดยมี ทำนองตั้งดาต ทำนองจะปุ ทำนองละม้าย ทำนองกะโลงเชียงแสน ทำนองเงี้ยว ทำนองอื้อ ทำนองพม่า และทำนองพระลอ ซึ่งนอกจากนี้แม่ครูพยอม ถิ่นตา ยังสามารถขับซอในรูปแบบของซอล่องน่าน ได้อย่างชำนาญ โดยมีทำนองดาตแป้ ทำนองล่อนน่าน และทำนองลับแลง ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญในการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นตา คือวงดนตรีประกอบการขับซอ ซึ่งมีนักดนตรีที่มีฝีมือที่สุดในจังหวัดแพร่มาร่วมบรรเลง โดยมีวงดนตรี 3 รูปแบบ คือ วงปี่จุม วงซอชิง และวงซอสตริง

คำสำคัญ : ขับซอ

Abstract

The main aim of the research was to study the Kabsaw technique of Teacher Payom Tinta from the district in the Phrae Province. The purpose of this research was to study the biography, knowledge of music work and Kabsaw in the band or an ensemble” of Payom Tinta. The results revealed that :

Teacher Payom Tinta is a Thai wisdom teacher batch with a Bachelor of Arts (Kabsaw) from the office of the Education Council of the Ministry of Education. She is a professional in all aspects of Kabsaw for example, is good at the Kabsaw, such as the composition of saw songs and all rituals that are associated with the Kabsaw. Teacher Payom Tinta is an important person who can pass on kabsaw wisdom in Phrae Province both in and out of schools. The main purpose is to conserve and inherit the folk wisdom of Kabsaw for the people in Phrae Province. For those reasons she has composed many musical work; for example she was a lecturer on the subject of the “Kabsaw” in northern Thailand. She also composes, records and broadcasts her music. Her highest achievement to date was an award for her use of the National Thai language (2014).

The Kabsaw Techniques of Teacher Payom Tinta use both language and voice to express her identity. It is a favorite of the people in Phrae Province with forms of Sawpee that consisted of the following tunes, Tangdad, Japuu, Lamai, Kalong ChaingSan, Ngeaw tune, Aue, Burma tune and Phra Lor. Furthermore, Teacher Payom Tinta is a professional player of a form of Kabsaw Saw Long Nan that consists of DadPae, Long Nan tune and Lablang tunes. The main factor of kabsaw is the band that have the best musicians in Phrae Province consisting of three types of bands : PeeJum Bands, Saw Seung Band and Saw String Band.

Keyword : Kabsaw

บทนำ

วัฒนธรรมของไทยนั้น มีการสืบทอดต่อกันมายาวนาน โดยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จึงทำให้วัฒนธรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น วัฒนธรรมเก่าแก่นั้นยังคงอยู่ ซึ่งมีการอนุรักษ์ไว้มาโดยตลอด บางครั้งวัฒนธรรมของไทยนั้นเกิดการผสมผสานร่วมกันของวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมร่วมสมัยขึ้น โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางดนตรีในประเทศไทย ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมทางดนตรีในประเทศไทยจะพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด มีแนวดนตรีเกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทย และเป็นที่นิยมหลากหลายแนว เช่น ดนตรีแนวป๊อป แนวร็อก แนวบลูส์ แนวแจ๊ส แนวเร็กเก้ แนวสกา ฯลฯ แต่ความเป็นไทยนั้นยังคงอยู่ ดนตรีที่คนในชาติยังอนุรักษ์ ยังหวงแหน มีการเล่นในโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นดนตรีที่ได้รับถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นในสังคมนั้นๆ หรือได้รับการถ่ายทอดกันมาตามประเพณีที่สำคัญของพื้นที่นั้นๆ ดนตรีพื้นบ้านจึงเป็นสมบัติของชาวบ้าน ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ดนตรีพื้นบ้านของแต่ละภาค แต่ละจังหวัด แต่ละเขตพื้นที่ของวัฒนธรรม จึงมีความแตกต่างกันและสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้าน

เพลงและดนตรีพื้นบ้านของชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นต่างก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้อง การเล่นไปตามความนิยมและสำเนียงพูดของตนเอง เนื่องจากคนไทยมีนิสัยเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ชอบพูดจาเป็นคำหรือคำคมออกมาเป็นคำคล้องจองกัน ซึ่งบางทีคำพูดนั้นก็ให้ความหมายกินใจให้ความรู้สึกที่ดีต่อกัน ส่วนที่ไม่สู้ดีนักก็อยู่ได้ไม่นาน ส่วนนตีกก็จำกันไว้และถ่ายทอดกันปากต่อปากต่อๆ กันมา ดังที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่ทุกวันนี้ คติคำคมเหล่านั้นได้รับการปรับปรุง ซึ่งได้มีการแต่งเติมเสริมต่อกันมาจนกลายมาเป็นบทเพลงพื้นบ้านหรือพื้นเมืองขึ้นมา โดยเพลงพื้นเมืองของไทยหลายชนิดมีคุณค่าสมควรได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นได้เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งเห็นได้อย่างเด่นชัด สมควรอนุรักษ์ และช่วยกันถ่ายทอดสืบทอดกันไปยังลูกหลาน เพื่อให้วัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์เอาไว้ยังคงอยู่เช่นเดิมและพัฒนาขึ้นซึ่งสำหรับเพลงพื้นบ้าน เป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญา โดยเพื่อประโยชน์ในการสร้างความสุขในการดำรงชีวิต เพลงพื้นบ้านนั้น จึงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นเพลงพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมของชาวบ้าน ถือกำเนิดในสังคมระดับชาวบ้าน จึงมีความเรียบง่ายทั้งด้านบทคล้องจองและท่วงทำนอง ทั้งยังมีลักษณะเฉพาะถิ่นที่ได้ปรากฏอยู่ โดยความเรียบง่ายของบทคล้องจองหรือรูปแบบคือ การซ้ำคำ ซ้ำวรรค และซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส ทั้งยังมีการใช้ภาษาพูดในบทเพลงด้านความเรียบง่ายของท่วงทำนอง

คือมีทำนองไม่ซับซ้อน ระดับเสียงเข้าไปข้ามา มีช่วงจังหวะหยุดที่แน่นอนจึงทำให้จำได้ง่าย ส่วนลักษณะเฉพาะถิ่นนั้นจะปรากฏอยู่ที่ภาษาถิ่นที่ใช้แต่งบทเพลง ท่วงทำนอง ตลอดจนภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหา บทเพลงต่างๆ ชาวบ้านไทยใช้วิธีสืบทอดบทเพลงของตนจากปากต่อปาก จากรุ่นต่อรุ่นโดยอาศัยการจดจำ จึงไม่มีการบันทึกถึงกำเนิดประวัติความเป็นมา และระเบียบวิธีในการร้องการเล่นแต่ก็เป็นที่ยอมรับ และมีการสืบทอดกันอยู่ในท้องถิ่นของตนเอง

พื้นบ้านเป็นเพลงที่คนในท้องถิ่นต่างๆ ประดิษฐ์เนื้อหา ท่วงทำนอง และลีลาการร้อง เป็นแบบแผนตามความนิยมของท้องถิ่นตน เพลงพื้นบ้านจึงเป็นงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้าน เพลงพื้นบ้านจึงได้ประมวลเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สังคมวัฒนธรรม ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกอันแสดงถึงโลกทัศน์ของชาวบ้าน และบรรยากาศของหมู่บ้านไว้ในเนื้อหาบทเพลงนั้นด้วย บทเพลงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดนตรีจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของบทเพลงโดยตรง นักวิชาการด้านมนุษยดุริยางค์สนใจข้อมูลเพลงพื้นบ้านเพราะการศึกษาเพลงพื้นบ้านของกลุ่มชนต่างๆ นั้น นอกจากจะเข้าใจบทบาทหน้าที่ทางสังคมของเพลงพื้นบ้านตามที่นักมานุษยวิทยาแลเห็นว่า ศิลปะมีหน้าที่ทางสังคม (Social Function) แล้วยังจะทำให้เกิดความเข้าใจกลุ่มชนเจ้าของบทเพลงได้ดียิ่งขึ้นเพราะการศึกษาศิลปะพื้นบ้านจะต้องศึกษาศิลปะในบริบททางสังคมในฐานะที่ศิลปะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย (ศิราพร ฐิตะฐาน, 2524 : 38-40) สอดคล้องกับกับลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านนั้นคือความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะถิ่น โดยความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนอง ความเรียบง่ายของรูปแบบคือการซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส และการใช้ภาษาพูดซึ่งเป็นภาษาถิ่น ส่วนความเรียบง่ายในท่วงทำนอง คือ มีทำนองไม่ซับซ้อน มีระดับเสียงเข้าไปข้ามา มีช่วงจังหวะหยุดที่แน่นอนทำให้จำง่าย ในส่วนของลักษณะเฉพาะถิ่นนั้นปรากฏอยู่ที่ภาษาที่ใช้แต่งบทร้อง ท่วงทำนอง และภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหาบทเพลงและแก่นเรื่องส่วนบทบาทของเพลงพื้นบ้านในสังคมไทยนั้น คือการให้ความบันเทิง ให้การศึกษา ควบคุมสังคมเป็นทางให้ชาวบ้านได้ระบายความคับข้องใจและเป็นสื่อมวลชนชาวบ้านด้วย (สุกัญญา สุฉฉายา, 2545 : 1-6)

เพลงและดนตรีพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะมี ความงดงามแตกต่างกันโดยเฉพาะเพลงพื้นบ้านของภาคเหนือ ซึ่งสามารถใช้ร้องเล่นได้ทุกโอกาส โดยไม่จำกัดฤดูหรือเทศกาลใดๆ ซึ่งใช้ร้องเพลงเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ และการพักผ่อนหย่อนใจโดยลักษณะการขับร้อง และท่วงทำนองจะอ่อนโยน ฟังดูเนิบนาบนุ่มนวล สอดคล้องกับเครื่องดนตรีหลัก ได้แก่ เป็

ซึ่ง สะล้อ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถจัดประเภทของเพลงพื้นบ้านของภาคเหนือได้ 3 ประเภท คือ

1. เพลงซอ ใช้ร้องโต้ตอบกัน โดยมีการบรรเลงปี สะล้อ และซึงคลอไปด้วย

2. เพลงจ้อย เป็นการนำบทประพันธ์ของภาคเหนือมาขับร้องเป็นทำนองสั้นๆ โดยเนื้อหาของคำร้องจะเป็นการระบายความในใจแสดงอารมณ์ความรัก ความเจ็บเหงา มีนักร้องเพียงคนเดียวและจะใช้ดนตรีบรรเลงหรือไม่ก็ได้ เช่น จ้อยให้กับคนรัก หรือคนในใจ จ้อยประชันกันระหว่างเพื่อนฝูงและจ้อยเพื่ออวยพรในโอกาสต่างๆ หรือจ้อยอาลัย

3. เพลงเด็ก มีลักษณะคล้ายกับเพลงเด็กของภาคอื่นๆ คือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปลอบเด็ก และเพลงที่เด็กใช้ร้องเล่นกันได้แก่ เพลงฮือลูก และเพลงสีกุงจาง

ซอ เป็นการขับขานหรือการร้องร่ายกรอง ที่เป็นภาษาคำเมืองหรือภาษาถิ่นเหนือ โดยจะมีฉันทลักษณ์เฉพาะ จัดเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านของล้านนาที่เป็นภูมิปัญญาทางภาษาที่ได้สร้างสรรค์ไว้อย่างงดงามและทรงคุณค่า แฝงด้วยคติธรรม คำสอน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติไว้อย่างชัดเจน โดยสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนาในด้านต่างๆ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว การประกอบอาชีพอาหารและโภชนาการ การแต่งกาย การสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งการซอของในแต่ละท้องถิ่นมีเครื่องดนตรีประกอบและท่วงทำนองที่แตกต่างกันไป เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการซอของจังหวัดเชียงใหม่ใช้ปี จุ่ม ส่วนการซอของจังหวัดน่านใช้ซึงและสะล้อ การซอมีทั้งซอเดี่ยว และซอโต้ตอบกันระหว่างช่างซอชายและช่างซอหญิง ภาษาพื้นถิ่นเรียกว่า “คู่ถ้อง” มีทั้งการซอตามบทและปฏิภาณไหวพริบของช่างซอ โดยนำเอาข้อมูล เหตุการณ์ต่างๆ มาพรรณนาโวหารซึ่งแฝงไว้ด้วยคติธรรมและคติโลก ตามลักษณะของฉันทลักษณ์ของแต่ละทำนองซอซึ่งมีประมาณ 10 ทำนอง ช่างซอที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงนั้น จะสามารถร้อยเรียงคำร้องมาก่อนแต่ขอให้ทราบเนื้อหาในเรื่องนั้นช่างซอก็สามารถนำมาร้องเป็นบทซอในแต่ละทำนองได้ทันที แล้วแต่นักดนตรี (ช่างปี) จะให้ทำนองซอเป็นทำนองใด (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550 : 1) เหมือนกันกับ ซอ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนาที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาทางด้านภาษาของชาวล้านนา ซอนอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ซอยังมีบทบาทสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

ของชาวล้านนาอย่างดียิ่ง เพราะซอเป็นวรรณกรรม ช่างซอขับกล่อม ร้องขึ้นสดๆ ในเหตุการณ์ต่างๆ หรือเรื่องราวต่างๆ หรือซอตามเนื้อหาที่ได้เขียนขึ้น นับว่าเป็นการบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตชาวล้านนาไว้อย่างหลากหลาย ซึงให้เห็นถึงการดำรงชีวิตในด้านต่างๆ และสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวล้านนาในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (สิริกร ไชยมา, 2543 : 54) ครูพยอม ถิ่นเถา เป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการสร้างสรรค์บทประพันธ์บทซอ และขับซอ (ขับร้อง) ด้วยน้ำเสียงและท่วงทำนองที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดแพร่ ด้วยจุดเด่นของบทซอที่เน้นการสอดแทรกเนื้อหาสาระหลักคตินิยม คำสอน คุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู การรักษาวินัยธรรมประเพณี ตลอดจนการรณรงค์เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย อุทิศการณความรักชาติ ครูพยอม ถิ่นเถา มุ่งถ่ายทอดศิลปะการขับซอเพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปวัฒนธรรมล้านนาท้องถิ่น และเพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตด้วย การที่ครูพยอม ถิ่นเถา ได้นำความรู้ด้านศิลปกรรม (การขับซอพื้นบ้าน) ที่ตนเองได้ศึกษาค้นคว้า ค้นพบ ผักผ่อนจนประสบความสำเร็จเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 ด้านศิลปกรรม ประจำปีพุทธศักราช 2552 ในจุดเด่นของบทซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา จะมีทำนองซอ 4 ทำนองหลัก คือ ทำนองซอตั้งดาด ทำนองซอหลักกลาง ทำนองซอเฉียง และทำนองซอเงี้ยว โดยจะเน้นสอดแทรกเนื้อหาสาระ หลักคตินิยมทางศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ความกตัญญู การรักษาวินัยธรรมประเพณี ตลอดจนอุดมการณ์ความรักชาติ มุ่งใช้บทซอเป็นสื่อในการปลูกฝังสิ่งที่ดีงามแก่เยาวชนและชุมชน ด้วยแนวคิดที่ว่า “ผู้ที่ซอเพลง ซออย่างไร ก็ต้องปฏิบัติตนตามบทซอนั้นด้วย”

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาไปยังการขับซอของจังหวัดแพร่ ซึ่งในการขับซอของจังหวัดแพร่นั้นมีเอกลักษณ์เฉพาะและแตกต่างจากการขับซอของจังหวัดอื่นๆ โดยเฉพาะการขับซอของ แม่ครูพยอม ถิ่นเถา ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญศิลปะการขับซอพื้นบ้าน ทั้งซอปี ซอล่องน่าน ซอสดริง และสร้างสรรค์บทประพันธ์ซอ โดยได้รับการยอมรับจากผู้คนในจังหวัดแพร่ และแม่ครูพยอม ถิ่นเถา เป็นบุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม (การขับซอพื้นบ้าน) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชนจึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาและผลงานของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
2. ศึกษาการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา และวงดนตรีประกอบการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์
2. แบบสอบถาม

อุปกรณ์

1. อุปกรณ์บันทึกเสียง ใช้สำหรับการบันทึกการสัมภาษณ์
2. คอมพิวเตอร์และฮาร์ดแวร์ เพื่อบันทึกการแสดงผลให้มีคุณภาพดี
3. ไมค์คอนเดนเซอร์และไมค์ไดนามิคสำหรับบันทึกเสียงในการแสดง
4. กล้องถ่ายรูปดิจิทัล
5. กล้องบันทึกวีดีโอ
6. สมุดบันทึกการสัมภาษณ์และสมุดบันทึกโน้ตเพลง

ขั้นรวบรวมข้อมูล

1. ติดต่อแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
2. แจ้งวัตถุประสงค์การทำปริญญานิพนธ์
3. สร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีงามต่อแม่ครูพยอม ถิ่นเถา และคนใกล้ชิด
4. สังเกต ติดตามการแสดงและการถ่ายทอดวัฒนธรรมการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
5. บันทึกภาพ และเสียง
6. สัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาและผลงานของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
 - 1.1 ชีวิตประวัติของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
 - 1.2 ประวัติการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
 - 1.2.1 แรงบันดาลใจในการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา
 - 1.2.2 ด้านการศึกษาการขับซอและการแต่งกายประกอบการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

1.3 ศึกษาภูมิปัญญาในการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

1.3.1 ภูมิปัญญาในอดีตและปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

1.3.2 การถ่ายทอดการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

1.4 ผลงานของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

2. ศึกษาการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา และวงดนตรีประกอบการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

2.1 ศึกษาบทเพลงซอ ที่ใช้ในการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

2.1.1 ประเภทซอปีเมืองแพร่

2.1.2 ประเภทซอล่องน่าน

2.1.3 ประเภทซอสตริง

2.2 ศึกษาเครื่องดนตรีและวงดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา

ผลการวิจัย

ชีวประวัติ

แม่ครูพยอม ถิ่นเถา เป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 สาขาศิลปกรรม (การขับซอ) มีเชื้อชาติไทย และสัญชาติไทยโดยตั้งแต่นำกำเนิด แม่ครูพยอม ถิ่นเถา เกิดวันที่ 5 มีนาคม 2599 ภูมิลำเนา (บ้านเกิด) 298 ตำบลแม่คำมีตมม่วง อำเภอมือง จังหวัดแพร่ โดยบิดาชื่อ นายจันทร์ ถิ่นเถา ประกอบอาชีพทำนา และช่างซ่อมเมืองแป้ ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว มารดาชื่อ นางไล ถิ่นเถา ประกอบอาชีพชาวนา ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว ซึ่งมีพี่น้องทั้งหมด 4 คน โดยแม่ครูพยอม ถิ่นเถา เป็นบุตรคนที่ 4 แม่ครูพยอม ถิ่นเถา จบระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดตมม่วงธรรมบาลวิทยา (ปัจจุบันคือโรงเรียนแม่คำมีตมม่วง) มีสามีชื่อ นายบุญเกิด ปทุมวรรณโยธิน ประกอบอาชีพค้าขาย ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว มีบุตร 1 คนชื่อ นางภัทรกาญจน์ ปทุมวรรณโยธิน ประกอบอาชีพเย็บผ้า ซึ่งในปัจจุบัน แม่ครูพยอม ถิ่นเถา ประกอบอาชีพช่างซ่อมและเย็บผ้าที่จังหวัดแพร่

แรงบันดาลใจในการขับซอ

ชีวิตในวัยเด็กของแม่ครูพยอม ถิ่นเถา นั้นคลุกคลีอยู่กับครอบครัวของคนซอตั้งแต่เกิด เนื่องจากบิดาเป็นช่างซ่อมเมืองแป้ และได้ติดตามบิดาไปแสดงตลอด ไม่ว่าจะเป็นเสียงขับซอ เสียงปีเสียงสล้อ แม่ครูพยอม ถิ่นเถา ซึมซับกับเสียงเหล่านั้นมาตั้งแต่เด็กสภาพสังคมที่คลุกคลีอยู่กับการซอ ประสบการณ์ที่แม่ครูพยอม ถิ่นเถา พบเจอเกี่ยวกับการขับซอ เป็นสิ่งที่จุดประกายไฟในตัวของเธอเอง ทำให้เกิดความอยากรู้ อยากปฏิบัติ ความฝึกฝนที่จะศึกษาในการขับซอต่อไป

ด้านการศึกษาการขับขอม

แม่ครูพยอม ถิ่นถา เรียนซอกกับ แม่ครูนงคราญบ้านปทุม เมื่อตั้งชันครุตามประเพณีการขอเป็นศิษย์ของชาวเหนือ ซึ่งในตลอดระยะเวลาที่ศึกษาหัดขับร้องเพลงซอตลอดสามเดือน แม่ครูนงคราญท่านเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมาก ในด้านการขับซอล่องน่าน แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ศึกษา และท่านได้หัดขับซอล่องน่านก่อนที่จะขออื่นๆ โดยการขอก็ได้จำจากการขอ ล่องน่านจากแม่ครูนงคราญมาขับเป็นทำนองขอ และพัฒนาการมาเรื่อยๆ ภายหลังมีคนถามว่าทำไมเป็นคนแพร่ ถึงไม่ขอแพร่ ทำให้แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้เริ่มหัดที่จะขอปีเมืองแพร่ มาจนถึงปัจจุบันและได้ยึดการขอปีของจังหวัดแพร่เป็นหลักตั้งแต่นั้นมา

ภูมิปัญญาในการขับขอม

แม่ครูพยอม ถิ่นถา มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการขับขอม ซึ่งในการขับขอมของแม่ครูพยอม ถิ่นถานั้นแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ซอล่องน่าน และขอปีเมืองแพร่ โดยแม่ครูพยอม ถิ่นถา มีหลักการในการใช้ทำนองต่างๆ เช่น ซอล่องน่านจะใช้ทำนองเริ่มต้นคือ ทำนองดาดน่าน ต่อด้วยทำนองล่องน่าน ทำนองลับแล และ ทำนองเสลมา (ทำนองเงี้ยวแบบซอล่องน่าน) ในส่วนของทำนองขอปีเมืองแพร่ จะใช้ทำนองเริ่มต้นคือ ทำนองตั้งดาด (ตั้งเซียงใหม่) ต่อด้วย ทำนองจะปู ทำนองเลี้ยง (ละม้าย) ทำนองกะโลงเซียงแสน ทำนองเงี้ยว ทำนองพม่า ทำนองฮื้อ และ ทำนองพระลอ โดยส่วนใหญ่รูปแบบการขับขอมทั้งสองรูปแบบจะใช้แสดงการขับขอมในงาน บวชนาค ขึ้นบ้านใหม่ ปอยข้าวสังข์ฉลองวัด เลี้ยงผีปู่ย่า และงานศพ

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการขับขอมที่มีความสำคัญต่อแม่ครูพยอม ถิ่นถา และยังยึดถือปฏิบัติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ พิธีขอเป็นศิษย์ พิธีไหว้ครู พิธีกินอ้อของช่างซอ ฯลฯ นอกจากแม่ครูพยอม ถิ่นถา จะเป็นช่างซอที่มีเสียงไพเราะ เป็นที่หลงใหลของผู้คนทั่วไปที่ขอฟังเพลงซอแล้ว ยังเป็นนักประพันธ์เพลงซอที่มีชื่อเสียงในวงการขับขอมอย่างมาก

แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ให้ความสำคัญต่อการถ่ายทอดการขับขอมเป็นอย่างดี ท่านได้อุทิศชีวิตให้กับการสอนการขับขอม โดยแม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ร่วมกับชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนาจังหวัดแพร่ ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดการขับขอม แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ทำงานร่วมกับครูอรุณ ทิพวงศ์ ครูภูมิปัญญาไทย ด้านศิลปกรรม (สะล้อ ซอ ซึง) ได้ช่วยการสอนของ ครูอรุณ ทิพวงศ์ ที่ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนาจังหวัดแพร่และทำการสอนแทนครูอรุณมาโดยตลอด โดยเนื้อหาการถ่ายทอดการขับขอมในสถานศึกษา และถ่ายทอดการขับขอมนอกสถานศึกษา จะมีความแตกต่างกันคือ ในสถานศึกษานั้นจะถ่ายทอดพื้นฐานการขับขอม เน้นความง่ายต่อการศึกษานักเรียน การเรียนการขับขอมเป็นไปอย่างสนุกสนาน เพื่ออนุรักษ์และสืบสานการขับขอมของเมืองแพร่ ส่วนการถ่ายทอด

การขับขอมนอกสถานศึกษานั้น สำหรับบุคคลที่มีความสนใจในการขับขอมและเนื้อหาการเรียนการขับขอมจะเข้มข้นกว่าในสถานศึกษา

ผลงาน

ตลอดชีวิตกว่า 40 ปี แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้อุทิศตนในงานด้านวัฒนธรรมการขับขอมและการถ่ายทอดวัฒนธรรมการขับขอม ซึ่งแม่ครูพยอม ถิ่นถา มีผลงานมากมาย เช่น การเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ทางด้านการขับขอม ผลงานด้านการประพันธ์เพลงซอผลงานจากการบันทึกเทปเพลงซอ และผลงานระดับประเทศ คือ ได้ยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 ด้านศิลปกรรม ประจำปี พุทธศักราช 2552 จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นผู้ใช้ภาษาถิ่นดีเด่น เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ พุทธศักราช 2557 จากกระทรวงวัฒนธรรม

ศึกษาบทเพลงซอ

แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ประพันธ์บทเพลงซอเอาไว้มากมาย โดยผู้ศึกษาได้คัดเลือกบทเพลงที่นำมาศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ขอปีเมืองแพร่ โดยศึกษาเพลง ขอขึ้นบ้านใหม่
2. ซอล่องน่าน โดยศึกษาเพลง ซอเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชา (ทำดีเพื่อป่อ)
3. ซอสดริง โดยศึกษาเพลง ปู่เฒ่า (ทำนองปั่นฝ้าย) และ เพลงอิหล่าตกเหว (ทำนองลับแล)

ผลของการศึกษาบทเพลงซอโดยรวม

1. ข้อมูลทั่วไปของบทเพลง

เพลงที่แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ประพันธ์ขึ้นนั้น จะนำมาใช้ขับขอมในงานต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปตามประเภทของงาน เช่น เพลงขอขึ้นบ้านใหม่ จะนำไปขับขอมในงานขึ้นบ้านใหม่ เพลงซอเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชา (ทำดีเพื่อป่อ) เป็นเพลงที่ได้ประพันธ์ขึ้นมาเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2550 ใช้ในการแสดงการขับขอมออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดแพร่ และเพลงซอสดริง เพลง ปู่เฒ่า (ทำนองปั่นฝ้าย) และ เพลง อิหล่าตกเหว (ทำนองลับแล) ได้ประพันธ์ขึ้นมาเพื่อบันทึกเสียงซอสดริง ชุด “จูน้องชายหนู”

2. โครงสร้างของเพลงซอ

2.1 รูปแบบ เพลงซอทั้งหมดมีลักษณะของดนตรีเป็นการสอดประสานทำนอง (Polyphony) โดยมีนักร้องนำ (ช่างซอ) คนเดียว ไม่มีการร้องประสานเสียง โดยมีเครื่องดนตรีคอยสอดประสานทำนอง

2.2 รูปแบบห้องเพลง โดยในส่วนใหญ่รูปแบบของห้องเพลงซอ นั้นจะแตกต่างกันไปตามทำนอง กล่าวคือ ทำนองในแต่ละทำนองนั้นมักจะอิงกับฉันทลักษณ์ของเพลงเป็นหลัก ทำให้ห้องเพลงของแต่ละทำนองนั้นต่างกัน

3 ระดับเสียง

ลักษณะของระดับเสียงของเพลงซอ นั้น มีระดับเสียงที่มีความคล้ายคลึงกับบันไดเสียงของสากล โดยมีลักษณะคล้ายคลึงกับบันไดเสียง Major และ บันไดเสียง minor

4 จังหวะ

เพลงซอขึ้นบ้านใหม่นั้นมีรูปแบบจังหวะอยู่ในระดับ vivace ในทำนอง ตัดดาต รูปแบบจังหวะในระดับ Andante ในทำนอง จะปูทำนองละม้าย ทำนองอื้อ และทำนองพม่า รูปแบบจังหวะในระดับ largo ในทำนอง กะโลงเชียงแสน และรูปแบบจังหวะในระดับ allegro ในทำนองเงี้ยว ซึ่งเพลงซอขึ้นบ้านใหม่นั้น ส่วนใหญ่จะใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4 และ 4/4

เพลงซอเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชา (ทำดีเพื่อป่อ) นั้นมีรูปแบบจังหวะอยู่ในระดับ allegro ในทำนองดาตแด่ ทำนอง ล่องน่าน และทำนองลับแลง โดยทั้งหมดจะใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4

เพลงซอสดริงนั้น มีรูปแบบจังหวะอยู่ในระดับ vivace ในเพลง ฮ่อมไผ่ฮ่อม (ทำนองอื้อ) และเพลง ปู่เฒ่า ซอสดริง (ทำนองปั่นฝ้าย) โดยจะใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 4/4 ตลอดทั้งเพลง

5 สีสิ้นของเสียง

เพลงซอขึ้นบ้านใหม่มีเครื่องดนตรีประกอบการขับซอ 4 ชิ้น คือ 1) ปี่ก้อย 2) ปี่กลาง 3) ปี่เล็ก 4) ซึงลูก 4 ขับร้องโดยช่างซอ เป็นเมโลดีหลัก โดยมีปี่ก้อยเป็นเสียงหลัก และมีปี่กลาง ปี่เล็ก ซึงลูก 4 ทำหน้าที่คอยสอดประสานและเป็นเสียงหลักร่วม

เพลงซอเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษามหาราชา (ทำดีเพื่อป่อ) มีเครื่องดนตรีประกอบการขับซอ 2 ชิ้น คือ 1) สะล้อ 2) ซึงลูก 4 คอยสอดประสานทำนองโดยมีช่างซอ ทำหน้าที่ ขับซอ (ร้องนำ) เป็นเสียงหลัก

เพลงซอสดริง ในเพลง ฮ่อมไผ่ฮ่อม ซอสดริง (ทำนองอื้อ) มีเครื่องดนตรีประกอบการขับซอ 4 ชิ้น คือ Drum Set, Bass Guitar, Keyboard organ และซึงลูก 4 มีหน้าที่สอดประสานทำนองและให้จังหวะโดยมีขับซอ (ขับร้อง) เป็นทำนองหลัก และเพลง ปู่เฒ่า ซอสดริง (ทำนองปั่นฝ้าย) มีเครื่องดนตรีประกอบการขับซอ 4 ชิ้น คือ Drum Set, Bass Guitar, Trumpet 1 Trumpet 2 และ Tenor Saxophone มีหน้าที่สอดประสานทำนองและให้จังหวะโดยมีขับซอ (ขับร้อง) เป็นทำนองหลัก

ศึกษาเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ

เครื่องดนตรีประกอบการขับซอปี่เมืองแพร่ที่ แม่ครูพยอม ถิ่นถา ใช้คือประเภทปี่เป็นหลักในการบรรเลงและซึงอีก 1 ตัว หรือ วงปี่จุม 3 ซึ่งประกอบด้วย ปี่ก้อย ปี่กลาง ปี่เล็กและซึง โดยในสมัยก่อนปี่เล็กยังไม่มี วงปี่จุม 3 ของแม่ครูพยอม ถิ่นถา จึงใช้ปี่แม่ แต่ภายหลังมีการตัดปี่แม่ออกและนำปี่เล็กเข้ามาแทน ซึ่งวงปี่จุม 3 นี้เป็นที่นิยมใช้ประกอบการขับซอในเมืองแพร่ ซึ่งประกอบด้วย ปี่ก้อย ปี่กลาง ปี่เล็กและซึง มีลักษณะดังนี้

ศึกษาวงดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ

1. ข้อมูลของสมาชิกในวงซอของแม่ครูพยอม ถิ่นถา

การขับซอในแต่ละงานจะมีนักดนตรีสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันอยู่หลายคน เนื่องจากการเล่นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น ปี่จุม สะล้อ ซึง ฯลฯ ไม่สามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพหลักได้ นักดนตรีแต่ละคนจึงมีอาชีพหลัก และมีอาชีพนักดนตรีพื้นบ้านเสริม นักดนตรีที่ว่างจากงานหลัก แม่ครูพยอม ถิ่นถา ก็จะเรียกให้มาขอในงานที่แม่ครูรับมา

2. การบริหารจัดการวง

การบริหารจัดการวงนั้นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของแม่ครูพยอม ถิ่นถา โดยตรง โดยการรับงานขอของแม่ครูพยอม ถิ่นถา นั้นทางเจ้าภาพจะติดต่อตกลงรายละเอียดของงานและราคาค่าจ้างทั้งหมดกับแม่ครูพยอม ถิ่นถาโดยตรง ซึ่งแม่ครูพยอม ถิ่นถา จะหาช่างปี่ ช่างซึง ช่างสะล้อ และช่างซอชาย หรือเจ้าภาพสามารถหาวงซอมาเองและให้แม่ครูพยอม ถิ่นถา ไปร่วมก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วทางเจ้าภาพจะให้แม่ครูพยอม ถิ่นถา จัดหาวงเอง โดยอัตราค่าจ้างของวงแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ วงซอปี่เมืองแพร่ และวงซอล่องน่าน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาการขับซอของแม่ครูพยอม ถิ่นถา อ.เมือง จ.แพร่ โดยเป็นวิจัยคุณภาพ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารวิชาการ ข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายของงานวิจัย ได้ผลสรุปที่สามารถนำมาอภิปรายเพิ่มเติมได้ดังนี้

จากการลงภาคสนามเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของแม่ครูพยอม ถิ่นถา ทั้งในด้านชีวประวัติและทางด้านการขับซอพบว่า แม่ครูพยอม ถิ่นถา เกิดวันที่ 5 มีนาคม 2599 โดยในปัจจุบันประกอบอาชีพช่างซอและเย็บผ้า แม่ครูพยอม ถิ่นถา มีความตั้งใจ ความฝัน และการฝึกฝนตัวเองอยู่ตลอดเวลา คือหลักการที่แม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้ยึดมั่นมาตลอดชีวิตในการขับซอ ทำให้ปัจจุบันแม่ครูพยอม ถิ่นถา เป็นช่างซอที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาการขับซอที่สำคัญของจังหวัดแพร่ จนแม่ครูพยอม ถิ่นถา ได้รับคัดเลือกให้เป็น ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 6 สาขา ศิลปกรรม

(การขับขอม) จากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ด้วยเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ มีวิธีการขับขอมที่แตกต่างจากช่างขอมอื่นๆ มีรูปแบบการขับขอมที่ดีและมีคุณสมบัติของช่างขอมอย่างครบถ้วน กล่าวคือ มีบุคลิกที่ดี มีน้ำเสียงที่ดี มีความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างดีเยี่ยม มีปฏิภาณไหวพริบในการขับขอมที่ดี เป็นผู้แตกฉานทางด้านฉันทลักษณ์ มีจำความที่ดีเยี่ยม ผลการศึกษาเป็นไปในทำนองเดียวกับ สมบัติ จำปาเงิน (2546 : 433-434) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของช่างขอมว่า ผู้จะเป็นช่างขอมได้ นอกจากจะต้องมีความสามารถในการขอมแล้วยังต้องมีคุณสมบัติเพิ่ม คือ มีบุคลิกหรือหน้าตาดี มีน้ำเสียงที่ดีเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นผู้ที่มีความรู้ทางจารีตประเพณีรู้ระเบียบพิธีการต่างๆ ของงานแต่ละประเภท เป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาดี เพื่อนำความรู้นั้นมาขอเป็นผู้ที่มีความจำดี โดยจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบและแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ดี เป็นผู้ที่ไม่หาความรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวเสมอ ต้องมีความรู้ทางหนังสือดี และสามารถนำภาษาใหม่และเก่ามาประยุกต์เข้ากันได้โดยไม่ติดขัด

เอกลักษณ์ของขอมแพร่ คือภาษาและการร้อง ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่า จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์ภาษาพูดที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ การออกเสียงจะกระชับสั้นกว่าภาษาเหนือในจังหวัดอื่นๆ ทำให้การขับขอมของแม่ครูพยอม ถิ่นถา มีเอกลักษณ์ทางด้านสำเนียงการร้องที่แตกต่างจากขอมจังหวัดอื่นๆ แม่ครูพยอม ถิ่นถา มีการใช้รูปแบบทำนองในการขับขอมที่หลากหลาย เช่น ขับขอมปี่เมืองแพร่ ขับขอมล่องน่าน และขอมสตริงการแสดงขอมในงาน แม่ครูสามารถขอมปี่เมืองแพร่ แล้วต่อด้วยขอมล่องน่านได้ภายในงานเดียว ซึ่งเป็นจุดเด่นของการขับขอมของแม่ครูพยอม ถิ่นถา โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ วงดนตรีประกอบการขับขอม ซึ่งแม่ครูใช้นักดนตรีที่อยู่ในชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยล้านนา จังหวัดแพร่สลับสับเปลี่ยนกันมาบรรเลงเครื่องดนตรี เช่น ปี่จุม ซึง และ สะล้อ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิธีการขับขอมในรูปแบบฉบับของแม่ครูพยอม ถิ่นถา ใน รูปแบบขอมปี่เมืองแพร่ และรูปแบบขอมล่องน่าน ซึ่งเป็นการสืบสานการขับขอมแบบฉบับของจังหวัดแพร่อย่างแท้จริงและเป็นการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงการขับร้องเพลงพื้นบ้านล้านนาของไทย
2. ควรศึกษาเทคนิคที่ใช้ประกอบการขับร้องเพลงขอมของแม่ครูพยอม ถิ่นถา เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนิสิต นักศึกษา ในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ได้นำมาศึกษาและนำเทคนิคการขับร้องมาใช้ให้เหมาะสมต่อตนเอง
3. ควรศึกษาลักษณะการบรรเลงของวงปี่จุมในจังหวัดแพร่

เอกสารอ้างอิง

- ศิริพร ฐิตะฐาน. (2524). “เพลงพื้นบ้านตามความคิดของนักคิดชนวิทยาตะวันตก” ในอักษรศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา สุฉฉายา. (2545). เพลงพื้นบ้านศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ จำปาเงิน. (2546). ประสบการณ์ชีวิตและผลงานฝากไว้ในแผ่นดิน ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ.2537 - 2539. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สิริกกร ไชยมา. (2543). ขอมเพลงพื้นบ้านล้านนาภูมิปัญญาชาวเหนือ.แพร่ : หจก.แพร่ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2550). เอกสารประกอบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ขับขอม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.